

Erfgoednummer: L12

Soester Akkeren

Landschapstype: Regelmatige kampongtingningen

Feitelijke gegevens

Adres: Gebied ten zuiden van de Jachthuislaan

Waardering: Hoog

Datering: 13de eeuw

Begrenzingskaart Soester Akkeren

Stedenbouwkundig-landschappelijke ontwikkeling

De Soester Akkeren is een kleinschalig veengebied dat in de 13de eeuw is ontgonnen. Het gebiedje werd oorspronkelijk aan de westzijde begrensd door de in het veengebied aangelegde Soestdijk (1378). Aan de noordzijde lag het Oude Grachtje waarvan de huidige, in de jaren 70 aangelegde Jachthuislaan het voormalige tracé volgt. De zuidzijde van het gebiedje wordt begrensd door de Veenhuizerweg, de huidige Koninginnelaan. Vermoedelijk is de ontginning het gevolg van een gezamenlijke ontginning van alle boerderijen in Soest (Hilhorst en Hilhorst 2001, p. 47). Tegen het einde van de 14de eeuw werd de veenontginning verbeterd door de aanleg van de Praamgracht, die evenwijdig aan en ten noorden van het Oude Grachtje ligt (tegenwoordig gelegen in Baarn op de grens met Soest). Het gebied werd ontgonnen met de huidige Koninginnelaan als ontginningsbasis.

Gebruik

Aan het begin van de 19de eeuw en rond het midden van de 19de eeuw is het een gemengd gebied waar zowel beboste percelen als bouwland (akkers) lagen. Slechts één perceel is dan voorzien van weiland. Gedurende de tweede helft van de 19de eeuw ontstaan er steeds meer weilanden in het gebied en schuift de akkerbouw verder naar de achtergrond. De oorzaak hiervan ligt waarschijnlijk

aan de inklinking van het veen en het als gevolg daarvan vernatten van het gebied. Rond 1900 zijn de bospercelen al geheel verdwenen uit het gebied.

Uitsnede van de Kadastrale Minuut 1811 - 1832, Sectie H1 (Collectie RCE). Slechts het gemarkeerde perceel diende als weiland. De overige percelen waren op dat moment nog droog genoeg om als akkerland of bos in gebruik te kunnen zijn.

Uitsnede uit de Topografische militaire kaart 1850. Ter plaatse van de Soester Akkeren (huidige begrenzing geel omrand) is een mengeling van akkers en bos te zien. Op deze kaart is een al meer gemengd gebied te zien, waar, naast de bospercelen en akkers, ook enkele weilanden aanwezig zijn.

Uitsnede uit de topografische kaart ca. 1900 (links) en een uitsnede uit de topografische kaart anno 1960 (rechts) (Bron: toptijdreis.nl). De akkerlanden (beige) hebben plaats gemaakt voor weilanden (lichtgroen). Tussen de Biltseweg liep over de percelen van de Willemsdijk, een weg naar de Koninginnelaan. Dit betreft vermoedelijk een oprijlaan.

In de eerste helft van de 20ste eeuw neemt deze ontwikkeling een vlucht en verandert het gehele gebied in weiland. De kadastrale minuutkaarten en kaartbeelden geven daarbij geen inzicht in de beplanting van de perceelsranden. In de huidige situatie zijn er binnen het gebied twee perceelsranden die langs de slootkanten zijn voorzien van knotwilgen en andere perceelsbeplanting. Verder wordt de huidige karakteristiek van het gebied, gezien vanaf de Jachthuislaan, gekenmerkt door het beeld van weilanden. Een afwijking op dit beeld wordt gevormd door de aanwezigheid van het moestuinencomplex 't Nut (midden jaren 90, 20ste eeuw). De huidige gebiedskenmerken wijken daarmee dus af van het oorspronkelijke beeld kort na de ontginningen, waarbij akkers en boslanden de karakteristiek bepaalden. De weilanden zijn een daarentegen een logisch gevolg van de ontwikkeling van het landschap na de ontginningen. Het inklinkende veen leidde tot vernatting, waardoor akkerbouw en bosbouw niet meer mogelijk waren. De agrarische karakteristiek van de ontgonnen veengebieden bestaat daardoor al minimaal anderhalve eeuw uit graslanden ten behoeve van de veeteelt.

Het gebied wordt slechts door boerenpaden doorkruist. Tussen de Biltseweg en de Koninginnelaan loopt over het perceel van de Willemshoeve een doorlopende laan. Vanwege de ligging wordt er van uitgegaan dat dit geen openbaar toegankelijke weg was, maar een oprijlaan van de boerderij, die vanaf beide zijden te benaderen was. De weg/ oprijlaan aan de zijde van de Biltse laan heeft daar gelegen tot de aanleg van de Jachthuislaan. Als gevolg van de aanleg van deze weg, werd de laan ingekort en was er geen verbinding meer met de Biltseweg. De doorgaande laan aan de zijde van de Koninginnenweg werd als voor 1960 afgesloten. De rudimenten van deze laan zijn nog terug te zien tussen Koninginnelaan 42 en 44. Er is een ruimtelijke en functionele relatie tussen het gebied en het Dal van het Oude Grachtje, dat een laagvlakte vormde tussen de hoger gelegen delen van de historische kern van Soest en van de bossen van Baarn. Na de ontginning werd het Dal van het Oude Grachtje onderdeel van de het agrarisch areaal van de boerderijen in de omgeving (zie factsheet Dal van het Oude Grachtje).

Boven en eerste afbeelding volgende pagina - Op en langs een groot deel van de percelen van de Soester Akkeren is nu nog beplanting op de perceelsranden aanwezig. Ook aan de zijde van de Jachthuislaan zijn de percelen vaak voorzien van bomen en struiken, waardoor het zicht op de kleinschalige weilanden wordt ontnomen.

Bebouwing

De Koninginnelaan vormde de ontginningsas voor de Soester Akkeren. Langs deze weg stond van oudsher een boerderij, die in de loop der tijd gezelschap kreeg van arbeiders- en daggelderswoninkjes. Ook aan de zijde van de Jachthuislaan ontstaat in het derde kwart van de 19de eeuw een agrarisch bedrijf met een boerderij, de Willems hoeve. Deze is tot op de dag van vandaag de enige bebouwing aan de zijde van de Jachthuislaan, met uitzondering van de bebouwing op het moestuinencomplex.

Vanaf de jaren 20 van de 20ste eeuw breidde de bebouwing langs de Koninginnelaan sterk uit, bestaande uit arbeiderswoningen en een enkele villa's. De achtertuinen van deze bebouwing steekt op sommige plekken vrij diep de Soester Akkeren in. Vanaf het midden van de jaren 50 wordt haaks op de Koninginnelaan richting het noorden een nieuwe straat aangelegd, De Meent. Deze ligt geheel binnen het gebied van de Soester Akkeren. Aan het begin van de straat staan villa's en twee-onder-een-kappers. Het einde van de straat wordt gevormd door een lus met een woonwagenkamp. Dit woongebied tast de karakteristiek van de Soester Akkeren aan.

Aan de oostzijde van het gebied wordt in de 18de eeuw een buitenplaats opgericht, Vredenhof. Het park van de buitenplaats snoepte een deel van het Soester Akkeren af. Net na de WOI wordt door de aanleg van de Regentessenlaan gestart met de ontwikkeling van de buitenplaats tot woonwijk. Dit leidt begin jaren 50 tot de sloop van het hoofdgebouw van de buitenplaats en de verdere uitbreiding van het villawijkje. Vanwege de vroege ontwikkeling van dit deelgebied binnen de Soester Akkeren tot buitenplaats (en later woonwijk), valt dit gebied buiten de begrenzing van de Soester Akkeren.

Ruimtelijke Karakteristieken

- Verkavelingspatroon met langgerekte percelen, die haaks op de Koninginnelaan en de Jachthuislaan liggen.
- In gebruik als agrarisch gebied met weilanden met een hoge mate van openheid.
- Zicht vanaf de Biltseweg en de Jachthuislaan richting het open weiland.
- Zeldzaam doorzicht vanaf de Koninginnelaan (ter hoogte van nr 125) richting het landschap.
- Langs enkele percelen is langs de perceelsrandbeplanting aanwezig in de vorm van struiken of knotwilgen.

- Aanwezigheid van de boerderij de Willemshoeve in het gebied, met bijpassende agrarische bebouwing, erf en uitstraling.
- Kenmerkend dat het gebied de weilanden waren van de bebouwing aan de Koninginnelaan en daarom zijn de achterkanten van de bebouwing aan de Koninginnelaan richting het gebied gekeerd en is deze dorpsrand een “zachte” overgang richting het open weiland.
- Rudiment van de laan van de Willemshoeve tussen Koninginnelaan 42 en 44.

De bebouwing aan de Koninginnenlaan komt soms erg diep het gebied van de Soester Akkeren in.

Waardering

De aanwezigheid van de oorspronkelijke hoofdstructuur van het historische verkavelingspatroon is van hoge waarde voor het gebied en de afleesbaarheid van de ontginning, waardoor de geschiedenis van het gebied nog goed afleesbaar is. Dit toont de geschiedenis van de ontginning van het veen rond de Soester Eng, in combinatie met de aanwezigheid van het Oude Grachtje en later de Praamgracht. De openheid van het gebied, in combinatie met het weidelandschap, heeft inmiddels ook zijn waarde gekregen. De aanwezigheid van de beplanting op de randen van de percelen is cultuurhistorisch relevant als verwijzing naar de verandering van bos naar een weidegebied met zijn eigen kenmerken, zoals de perceelsrandbeplanting. Het beplantingsbeeld is fragmentarisch bewaard gebleven. De landschappelijke waarden van het gebied zijn zeer hoog met de weidse uitzichten over het landschap vanaf de Biltseweg en de Jachthuislaan. Ook heeft het hoge ensemble waarden met het Dal van het Oude Grachtje. In Soest komen meerdere gebieden voor met de cultuurhistorische kenmerken van een (veen)weidegebied, zoals in de Eemvallei. Echter, deze strook veenweide tussen Soest en de gemeente Baarn vormt één geheel met het Soesterveen en de Eemvallei waardoor een krans van veenontginningen rond de Soester Eng nog zichtbaar is. Het heeft ook hoge waarden als groenstrook tussen de wijk 't Hart en de gemeente Baarn. De boerderij De Willemshoeve heeft als gemeentelijk monument architectuurhistorische waarden. Hij draagt daarnaast bij aan de cultuurhistorische waarden van het gebied en vertelt het verhaal over het gebruik van het land en de relatie met het landgoed Soestdijk. Tezamen leidt dit ertoe dat het gebied als geheel een hoge cultuurhistorische en (cultuur)landschappelijke waardering heeft.

Bronnen

- Derks, G.J.M. en W.A. Heurneman, Soest in de zeventiende en achttiende eeuw, Soest 2010.
- Raap, Tussen Eem en Heuvelrug; een cultuurhistorische waardenkaart van de gemeente Soest, deel 1 en 2, Weesp 2014.

- Sebregts, L., Cultuurhistorische verkenning en waardstelling Stedenbouw en bouwkunst gemeente Soest, Utrecht.
- Topotijdreis.nl.
- Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.